

PORESKO OPTEREĆENJE U ZEMLJAMA EU

Branimir Kalaš

Ekonomski fakultet u Subotici

Univerzitet Novi Sad, Srbija

branimir.kalas@ef.uns.ac.rs

Apstrakt

Stepen poreskog opterećenja u ekonomiji predstavlja značajno pitanje za svaku zemlju. Država i fiskalne vlasti treba da omoguće stimulatívno, ali održivo poresko okruženje koje će izazvati pozitivne implikacije na rast i razvoj ekonomije. Cilj rada je utvrditi stepen poreskog opterećenja sa aspekta direktnih i indirektnih poreza, kao i nivo povezanosti sa godišnjom stopom bruto domaćeg proizvoda. Predmet rada predstavlja analizu poreskog opterećenja u zemljama EU za vremenski period 2006-2018. godine. Rezultati analize ukazuju da je prosečno učešće ukupnih poreza 38.18% bruto domaćeg proizvoda, pri čemu je prosečno učešće direktnih poreza 12.77%, a prosečno učešće indirektnih poreza 13.42% bruto domaćeg proizvoda. Takođe, rezultati korelacione matrice prikazuju statistički značajnu i negativnu povezanost između poreskog opterećenja i ekonomskog rasta merenog putem godišnje stope rasta bruto domaćeg proizvoda.

Ključne riječi: poresko opterećenje, direktni porezi, indirektni porezi, zemlje EU.

TAX BURDEN IN EU COUNTRIES

Abstract

The degree of tax burden in the economy is a significant issue for every country. The state and fiscal authorities should provide a stimulating but sustainable tax environment that will cause positive implications for economic growth and development. The aim of this paper is to determine the degree of tax burden from the aspect of direct taxes and indirect taxes, as well as the correlation level with the annual rate of gross domestic product. The subject of this paper is the analysis of the tax burden in EU countries for the period 2006-2018. The results of the analysis indicate that average share of total taxes is 38.18% of gross domestic product, where the average share of direct taxes is 12.77% and the average share of indirect taxes is 13.42% of gross domestic product. Also, the results of correlation matrix show a statistically significant and negative correlation between tax burden and economic growth measured by the annual growth rate of gross domestic product.

Key words: tax burden, direct taxes, indirect taxes, EU countries.

JEL codes: H71

UVOD

Porezi predstavljaju fundamentalni izvor javnih prihoda svake zemlje i jedan od esencijalnih komponenti fiskalne politike. Konstrukcija poreskog sistema mora biti postavljena u pravcu efikasnog, ali istovremeno i pravičnog kako bi se obezbedili pozitivni efekti na ekonomske tokove zemlje. Dizajn poreskog sistema ne zavisi samo od razmatranja efikasnosti i pravičnosti, već i od kapaciteta fiskalne administracije i troškova izvršenja [19, str. 33]. Međusobne razlike savremenih poreskih sistema su

prvenstveno uslovljene političkim i privrednim uređenjem zemalja [8, str. 1]. Tako i struktura oporezivanja znatno varira između zemalja članica Evropske unije [7, str. 18]. Iako je koncept Evropske unije bio zasnovan na političkim motivima, uglavnom je promovisan ekonomskim merama i sredstvima. To se odrazilo i na institucionalni dizajn EU koji je u početku kreiran u vidu ekonomske zajednice, da bi postepeno dobio širi politički i društveni karakter [13, str. 6]. Teorijski koncept jedinstvenog tržišta EU podrazumeva nesmetano kretanje roba, usluga, kapitala i ljudi, što je definisano Ugovorom o osnivanju EU. Iako je unutar EU razvijena monetarna unija, fiskalna integracija nije sprovedena na isti način. Naime, različiti fiskalni sistemi, kao i diferentni stepen oporezivanja mogu dovesti do ekonomskih distorzija na jedinstvenom tržištu EU. Proces fiskalne integracije podrazumeva smanjivanje bitnijih razlika između fiskalnih okvira zemalja unutar EU [11, str. 140].

Od početka, poreske politike EU bile su fokusirane na eliminisanje poreskih prepreka za sve oblike prekograničnih ekonomskih aktivnosti, kao i borbu protiv štetne poreske konkurencije [6, str. 3]. Rezultati u uspostavljanju jedinstvenog tržišnog okruženja bez fiskalnih prepreka i zahtevi EU u pogledu harmonizovanja nisu ostvareni u potpunoj meri [18, str. 101]. Sprovođenje fiskalne integracije može biti realizovano kroz fiskalnu harmonizaciju, fiskalnu konkurenciju, kao i diferentnim oblicima fiskalne kooperacije i koordinacije između zemalja unutar EU [9, str. 107]. Koncept realizovanja fiskalne harmonizacije i fiskalne konkurencija odvija prilično tromo, pri čemu je pitanje poreske harmonizacije jedno od osnovnih obeležja nacionalnog suvereniteta [2, str. 40-41]. Shodno tome, usklađivanje poreza podrazumeva proces konvergencije poreskog sistema zasnovan na uzajamnom skupu pravila i prisustvo identičnih ili sličnih stopa za poreske obveznike u EU [14, str. 255].

Struktura rada je definisana u tri koraka. Nakon uvoda, sledi teorijski prikaz značaja poreskih oblika u javnim finansijama sa aspekta direktnih i indirektnih poreza. Najveći deo rada podrazumeva analizu poreskog opterećenja u zemljama EU za vremenski period 2006-2018. godine, pri čemu je izvršeno komparativno poređenje između zemalja koje su članice evrozona i zemalja koje nisu u sistemu evrozona. U radu je analizirano relativno učešće ukupnog poreskog opterećenja, kao i direktnih i indirektnih poreza u bruto domaćem proizvodu posmatranih zemalja. Takođe, prikazana je korelaciona matrica u cilju utvrđivanja karaktera i intenziteta povezanosti između poreza i godišnje stope bruto domaćeg proizvoda. Na kraju su data zaključna razmatranja koja sublimiraju rezultate sprovedene analize uz davanje određenih smernicama fiskalnim vlastima u zemljama unutar EU.

ZNAČAJ OPOREZIVANJA U EKONOMIJI

Na osnovu determinisanja uloge poreza u ekonomiji, Đurović-Todorović i Đorđević (2010) ističu da porezi omogućavaju finansiranje javnih rashoda putem prinudnog načina plaćanja. Iako ne uključuju komponentu direktne protivnake, porezi doprinose zadovoljenju potreba ljudi i preraspodeli dohotka na nacionalnom nivou. Shodno tome, poreska politika predstavlja jedan od najvažnijih segmenata ekonomske politike, pri čemu se njena relevantnost manifestuje kroz proces oporezivanja i prikupljanje javnih sredstava [12, str. 11]. Promenom poreskih stopa moguće je

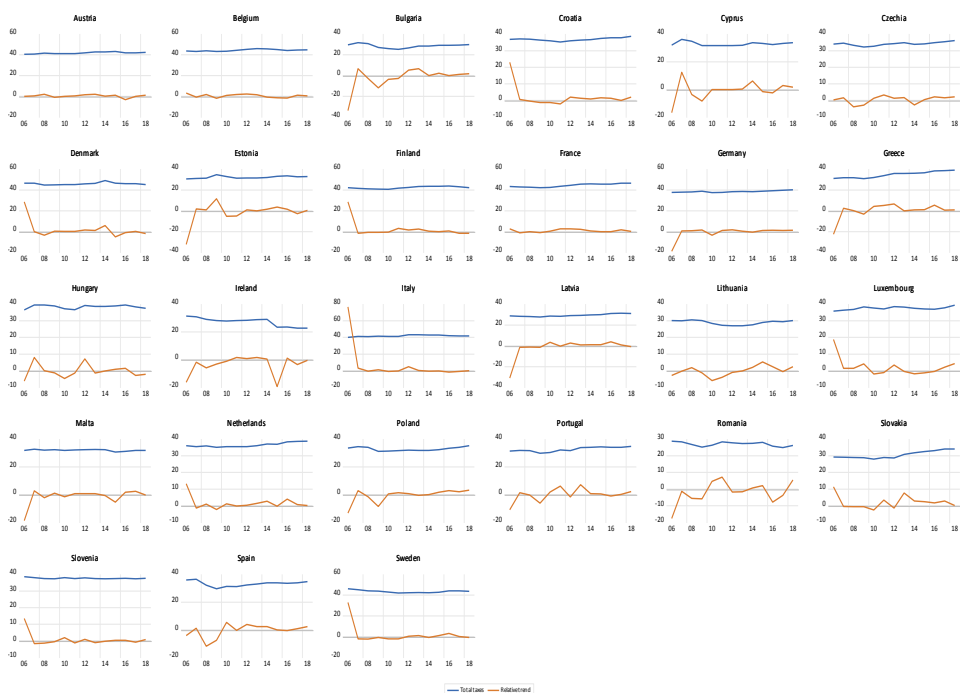
pozitivno ili negativno uticati na proizvodnju, promet i potrošnju u zavisnosti od vrste poreza. Klasifikacija poreza na neposredne i posredne poreze vrši se najčešće na osnovu kriterijuma određivanja poreskog obveznika i njegove ekonomske snage [10, str. 31]. Direktni porezi podrazumevaju neposredno oporezivanje dohotka i/ili imovine, dok su indirektni porezi prisutni prilikom trošenja samog dohotka. Primetan je rastući trend indirektnih poreza u odnosu na direktne poreze u zemljama EU tokom vremenskog perioda 1995-2010. godine [1, str. 117]. Takođe, poreska struktura zemlje koja je dominantno usmerena na direktnim proezima je efikasnija u pogledu stimulisanja ekonomskog rasta u zemljama EU [15, str. 1]. U nerazvijenim zemljama odnos neposrednih i posrednih poreza je veoma diferentan, što se može objasniti činjenicom da ove zemlje imaju nizak stepen ekonomske stabilnosti, a time i veće učešće indirektnih poreza [4, str. 40]. S druge strane, glavni izvor javnih prihoda u zemljama u razvoju proizilazi iz poreza na dodatu vrednost [5, str. 175]. Važno je naglasiti da cilj oporezivanja nije samo prikupljanje potrebnih sredstava za finansiranje javnih rashoda, već i doprinos ekonomskoj stabilizaciji, raspodeli dohotka i alokaciji resursa [16, str. 1042]. U analizi zemalja EU za vremenski period 1995-2010. godine identifikovan je statistički značajan i pozitivan efekat indirektnih poreza na stopu rasta bruto domaćeg proizvoda [17, str. 1].

ANALIZA PORESKOG OPTEREĆENJA U ZEMLJAMA EU

U ovom delu rada prikazani su trendovi ukupnih poreza, direktnih i indirektnih poreza zemalja EU za vremenski period 2006-2018. godine. Analiza trenda poreskog opterećenja je sprovedena sa aspekta relativnog i prosečnog učešća u bruto domaćem proizvodu. Na kraju, predstavljena je korelaciona matrica radi utvrđivanja stepena i karaktera povezanosti između poreskog opterećenja i ekonomskog rasta merenog putem godišnje stope rasta bruto domaćeg proizvoda zemalja EU.

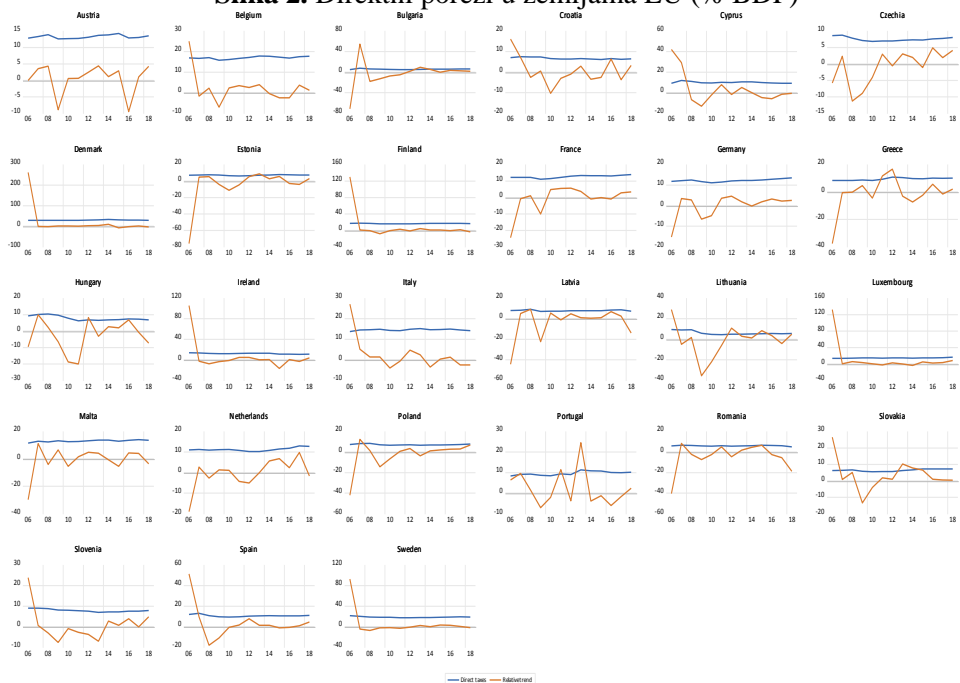
Slika 1 prikazuje učešće ukupnih poreza u bruto domaćem proizvodu zemalja EU za vremenski period 2006-2018. godine. Analizirajući po zemljama, može se uočiti da Austrija, Belgija, Danska, Finska, Francuska, Italija i Švedska beleže prosečno poresko opterećenje iznad 40% bruto domaćeg proizvoda. S druge strane, zemlje poput Bugarske, Irske, Letonije, Litvanije i Rumunije beleže znatno niže učešće ukupnih poreza (ispod 30% bruto domaćeg proizvoda). Najveće učešće ukupnih poreza u bruto domaćem proizvodu je zabeleženo u Danskoj, odnosno 45.9% BDP na prosečnom nivou. Suprotno, Rumunija je ostvarila najniže poresko opterećenje od 27.1% BDP na prosečnom nivou za posmatrani vremenski period.

Slika 1. Relativno učešće ukupnih poreza u zemljama EU (% BDP)

Izvor: Kalkulacija autora

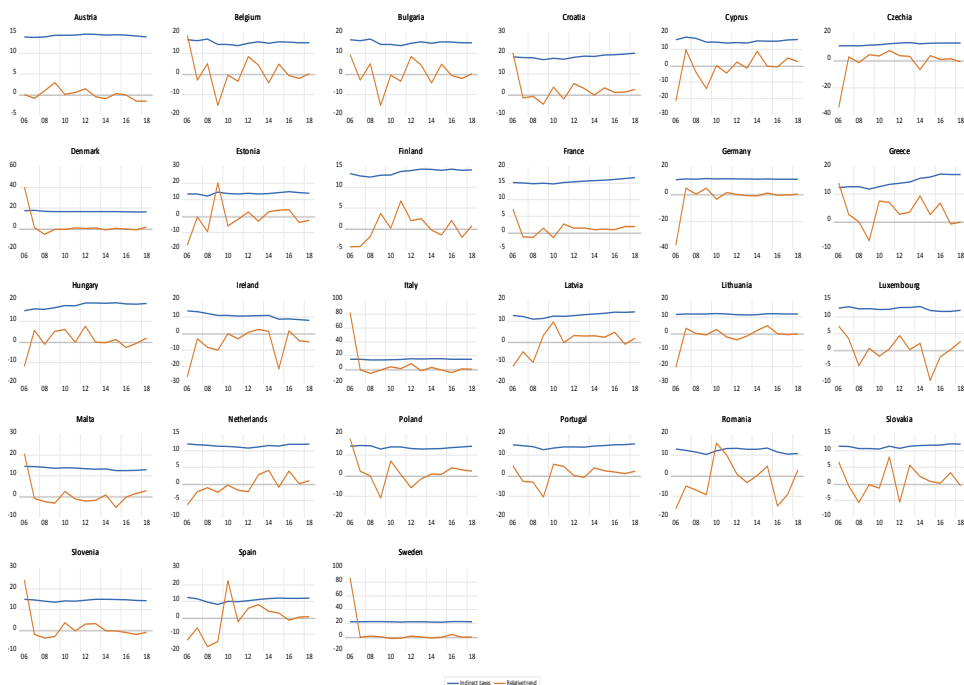
Slika 2. Direktni porezi u zemljama EU (% BDP)

Nakon prikazivanja ukupnih poreza, sledi predstavljanje učešća direktnih poreza u bruto domaćem proizvodu zemalja EU za vremenski period 2006-2018. godine. U

Danskoj je zabeleženo ubedljivo najveće učešće direktnih poreza na prosečnom nivou od 29.6% bruto domaćeg proizvoda. Slede Belgija, Finska i Švedska sa prosečnim učešćem blizu 20% bruto domaćeg proizvoda, dok su ostale zemlje ostvarile prosečno učešće ispod 15% bruto domaćeg proizvoda. Najmanje učešće direktnih poreza je evidentirano u Bugarskoj (5.7%) i Rumuniji (6.1%), što je posledica najnižeg stepena ekonomske razvijenosti ovih zemalja unutar EU.

Slika 3. Indirektni porezi u zemljama EU (% BDP)

Izvor: Kalkulacija autora

Analizirajući indirektni poreze u zemljama EU i njihovo učešće u bruto domaćem proizvodu, može se uočiti da je poresko opterećenje najveće u Švedskoj, odnosno 22.5% bruto domaćeg proizvoda, na prosečnom nivou. Slede Hrvatska (18.4%), Mađarska (17.6%) i Danska (16.6%), dok zemlje poput Bugarske, Kipra i Francuske beleže prosečno učešće indirektnih poreza iznad 15% bruto domaćeg proizvoda. Primetno je da je razlika između zemalja u pogledu učešća indirektnih poreza znatno manja, nego što je to slučaj kod direktnih poreza. Najmanje prosečno učešće indirektnih poreza je zabeleženo u Irskoj (10.6%), Španiji (10.9%) i Nemačkoj (11.0%), dok je u zemljama poput Češke, Litvanije, Holandije i Slovačke prosečno učešće blizu 12% bruto domaćeg proizvoda.

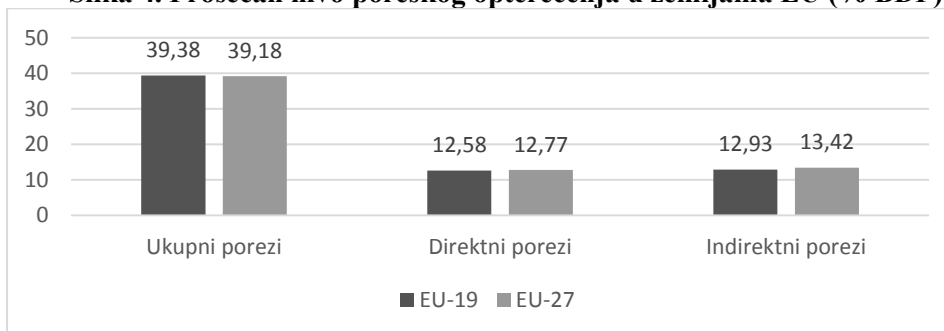
Tabela 1. Relativno učešće poreza u zemljama EU (% BDP)

Godina	EU-19			EU-27		
	Ukupni porezi	Direktni porezi	Indirektni porezi	Ukupni porezi	Direktni porezi	Indirektni porezi
2006	38.8	12.3	13.1	38.9	12.7	13.5
2007	38.9	12.7	12.3	39.0	13.0	13.4
2008	38.5	12.6	12.5	38.4	12.8	12.9
2009	38.2	11.9	12.4	38.0	12.1	12.8
2010	38.1	11.7	12.6	37.9	11.9	13.1
2011	38.6	12.0	12.7	38.4	12.2	13.2
2012	39.6	12.5	13.1	39.3	12.7	13.5
2013	40.1	12.9	13.1	39.8	13.0	13.6
2014	40.2	12.8	13.3	39.9	13.0	13.7
2015	40.0	12.8	13.3	39.7	13.0	13.7
2016	40.1	12.9	13.2	39.8	13.1	13.7
2017	40.3	13.1	13.2	40.0	13.2	13.7
2018	40.5	13.3	13.3	40.2	13.3	13.7

Izvor: Autor

Tabela prikazuje relativno učešće poreskog opterećenja u zemljama EU za vremenski period 2006-2018. godine. Radi dobijanja preciznije slike u pogledu poreskog opterećenja, izvršena je klasifikacija zemalja unutar EU na zemlje koje su u sistemu evrozona i zemlje koje to nisu. Posmatrajući poresko opterećenje u zemljama EU, može se uočiti da je relativno učešće ukupnih poreza u evrozoni povećano za 1.7% bruto domaćeg proizvoda od početka do kraja analiziranog perioda. Takođe, zabeležen je nešto blaži rast učešća ukupnih poreza na nivou svih zemalja EU za 1.3% bruto domaćeg proizvoda. Kada je reč o učešću direktnih poreza, primetan je rast njihovog učešća od 1% bruto domaćeg proizvoda u evrozoni, dok je na nivou EU evidentirano povećanje od 0.6%. Kod indirektnih poreza prisutno je blago povećanje njihovog učešća za 0.2% bruto domaćeg proizvoda, pri čemu je zabeležen identičan rast u evrozoni, kao i na nivou EU za posmatrani vremenski period.

Slika 4. Prosečan nivo poreskog opterećenja u zemljama EU (% BDP)

Izvor: Kalkulacija autora

Nakon prikazivanja učešća ukupnih poreza, direktnih i indirektnih poreza, sledi komparativni prikaz prosečnog učešća poreza u svim zemljama EU, kao i zemljama

koje su u sistemu evrozone za vremenski period 2006-2018. Analizirajući pojedinačno, učešće direktnih i indirektnih poreza je niže u zemljama evrozone na prosečnom nivou u odnosu na ukupno poresko opterećenje svih zemalja. Razlika u poreskom opterećenju zemalja evrozone i zemalja koje nisu uključene u sistem evrozone je 0.19% sa stanovišta direktnih poreza, odnosno 0.52% sa aspekta indirektnih poreza. Rezultati prikazuju neznatno veće učešće ukupnih poreza u zemljama koje su u sistemu evrozone u odnosu na zemlje koje to nisu. Naime, prosečno učešće ukupnih poreza u zemljama evrozone iznosi 39.38% bruto domaćeg proizvoda što je za 0.2% više u odnosu na poresko opterećenje svih zemalja EU.

Tabela 2. Merenje povezanosti rasta i poreskog opterećenja u EU

Varijable	Bruto domaći proizvod	Ukupni porezi	Direktni porezi	Indirektni porezi
Bruto domaći proizvod	1	-0.15 (0.001)	-0.06 (0.058)	-0.11 (0.0476)
Ukupni porezi	-0.15 (0.001)	1	0.54 (0.000)	0.67 (0.000)
Direktni porezi	-0.06 (0.058)	0.54 (0.000)	1	0.28 (0.000)
Indirektni porezi	-0.11 (0.0476)	0.67 (0.000)	0.28 (0.000)	1

Izvor: Kalkulacija autora

Rezultati korelacione matrice ukazuju na statistički značajnu povezanost između godišnje stope rasta bruto domaćeg proizvoda i poreskog opterećenja u zemljama EU za vremenski period 2006-2018. godine. Korelaciona analiza prikazuje signifikantno negativnu povezanost stope rasta bruto domaćeg proizvoda i ukupnih poreza, direktnih poreza i indirektnih poreza. To podrazumeva da rast poreskog opterećenja ima negativne implikacije na ekonomski rast posmatranih zemalja, mereno putem godišnje stope rasta bruto domaćeg proizvoda. Viši stepen korelacije je zabeležen između indirektnih poreza i godišnje stope rasta bruto domaćeg proizvoda u odnosu na direktne poreze.

ZAKLJUČAK

Analiza razvoja i mehanizama fiskalne integracije u EU u poslednje tri decenije, pokazala je da primenjeni integracioni mehanizmi poreskih sistema i politika zemalja EU nisu bili dovoljno efikasni (Kalaš, Milošević, 2015). Iako se očekuje nastavak usklađivanja poreza zemalja EU, potrebno je fokus staviti na stepen poreskog opterećenja, uvažavajući ulogu i efekte i direktnih i indirektnih poreza. Kada je reč o efektima direktnih poreza na ekonomske tokove zemalja EU, neophodno je akcenat staviti na ispitivanje i merenje pozitivnih ili negativnih implikacija na ekonomski rast. Uticaj indirektnih poreza treba posmatrati i u kontekstu cenovnih oscilacija, gde rast

stopa određenih poreza na potrošnju (npr. PDV) može dovesti do rasta cena na opštem nivou. U radu je sprovedena analiza poreskog opterećenja u zemljama EU za vremenski period 2006-2018. godine. Rezultati analize su pokazali da prosečno učešće ukupnih poreza iznosi 38.18% bruto domaćeg proizvoda posmatranih zemalja. Istovremeno, prosečno učešće direktnih poreza iznosi 12.77% bruto domaćeg proizvoda, dok su indirektni porezi na prosečnom nivou od 13.42% bruto domaćeg proizvoda. Primenom korelacione matrice, identifikovana je statistički značajna i negativna povezanost između poreskog opterećenja i ekonomskog rasta merenog putem godišnje stope rasta bruto domaćeg proizvoda zemalja EU u posmatranom periodu. Rezultati sprovedenog istraživanja mogu poslužiti kreatorima ekonomskih politika sa stanovišta utvrđivanja optimalnog nivoa poreskog opterećenja i sagledavanja potencijalnih implikacija na rast i razvoj ekonomije.

BIBLIOGRAFIJA

1. Bâzgan, R.M. (2018) The impact of direct and indirect taxes on economic growth: An empirical analysis related to Romania, Proceedings of the 12th International Conference on Business Excellence.
2. Bećirović, S., Totić, M. (2016) Konceptija poreske harmonizacije i poreske konkurencije u državama članicama Evropske unije, *Ekonomski izazovi*, 5 (9), str. 25-43.
3. Đurović-Todorović, J., Đorđević, M. (2010) *Javne finansije*, prvo izdanje, Niš: Ekonomski fakultet.
4. Đorđević, M. (2015) Zadovoljenje principa pravičnosti u oporezivanju potrošnje, *Ekonomске teme*, 53 (1), str. 39-52.
5. Đurović-Todorović, J., Đorđević, M., Ristić, M. (2019) Racio C-efikasnosti kao mera efikasnosti PDV-a nedovoljno razvijenih zemalja EU i Srbije, *Novi Ekonomist*, 13 (2), str. 16-25.
6. European Commission (2006) *The EU's Tax Policy Towards a barrier free area for citizens and businesses* (EU, Directorate-General for Economic and Financial Affairs).
7. European Commission (2019) *Taxation Trends in the European Union, Data for the EU Member States, Iceland and Norway, 2019 Edition*, DG Taxation and Customs Union.
8. Jeremić, N., Kamenković, S., Grubišić, Z. (2019) Usporedna analiza poreskih sistema skandinavskih i mediteranskih zemalja, *Poslovna ekonomija*, 13 (2), str. 1-27.
9. Jovanović, A. (2006) Različiti aspekti poreske integracije u Evropskoj uniji, *Ekonomika*, 1-2, str. 104-111.
10. Jović (2018) *Poreski sistem i politika oporezivanja – teorija i praksa*, Visoka poslovna škola strukovnih studija Novi Sad.
11. Kalaš, B., Milošević, S. (2015) Fiskalna harmonizacija i fiskalna konkurencija u Evropskoj uniji, *Ekonomski pogledi*, 17 (2), str. 139-156.
12. Kalaš, B., Mirović, V., Andrašić, J. (2017) *Struktura poreza u Republici Srbiji*, *Finansije*, 1-6, str. 7-18.
13. Keuschnigg, C., Loretz, S., Winner, H. (2014) *Tax Competition and Tax Coordination in the European Union: A Survey*, Working Papers in Economics and Finance, No. 2014-04, University of Salzburg, Department of Social Sciences and Economics.
14. Kozuharov, S., Ristovska, N., Ilieva, J. (2015) Harmonization of tax policies: Reviewing Macedonia and Croatia, *UTMS Journal of Economics*, 6 (2), str. 255-265.

15. Stoilova, D., Patonov, N. (2012) An empirical evidence for the impact of taxation on economy growth in the European Union, Book of Proceedings – Tourism and Management Studies International Conference Algarve.
16. Stoilova, D. (2017) Tax structure and economic growth: Evidence from the European Union, *Contaduría y Administración*, 62 (3), str. 1041-1057. doi:10.1016/j.cya.2017.04.006.
17. Szarowska, I. (2013) Effects of taxation by economic functions on economic growth in the European Union. MPRA Paper No. 59781.
18. Vranješ, M. (2008) Struktura i trendovi kretanja javnih prihoda u zemljama članicama Evropske unije i u Srbiji, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 1-2, str. 99-114.
19. Watrin, C., Ullmann, R. (2008) Comparing Direct and Indirect Taxation: The Influence of Framing on Tax Compliance, *The European Journal of Comparative Economics*, 5 (1), str. 33-56.

RESUME

The degree of tax burden in the economy is a significant issue for every country. The state and fiscal authorities should provide a stimulating but sustainable tax environment that will cause positive implications for economic growth and development. The aim of this paper is to determine the degree of tax burden from the aspect of direct taxes and indirect taxes, as well as the correlation level with the annual rate of gross domestic product. The subject of this paper is the analysis of the tax burden in EU countries for the period 2006-2018. The results of the analysis indicate that average share of total taxes is 38.18% of gross domestic product, where the average share of direct taxes is 12.77% and the average share of indirect taxes is 13.42% of gross domestic product. Also, the results of correlation matrix show a statistically significant and negative correlation between tax burden and economic growth measured by the annual growth rate of gross domestic product.